

SOSIAALINEN KUNTOUTUS LAKISÄÄTEISEKSI – MIKÄ MUUTTUU?

PÄÄKIRJOITUS

VAPPU KARJALAINEN
MARKETTA RAJAVAARA

Sosiaalinen kuntoutus on käsitepari, johon sisältyvää kahta käsitettä on määritelty yhdessä ja erikseen lukuisissa yhteyksissä. Kuntoutuksen määrittely ei ole helppoa, ja siitä tulee entistä monimutkaisempaa, kun käsitteen eteen liitetään sana sosiaalinen. Ikuisesti kestävä, sosiaalisen kuntoutuksen peruspiirteet kiteyttävää reaalityöntekijää olisikin turhaa tavoitella. Kuntoutus on ajallisesti muuttuvaa, ja sen määrittely on sopimuksellista.

Sosiaalisesta kuntoutuksesta on puhuttu Suomessa puoli vuosisataa. Tämä kuntoutuksen alue on tullut nyt uudella tavalla näkyväksi, kun uuteen sosiaalihuoltolakiin esitetään sosiaalista kuntoutusta koskevaa pykälää. Kuntoutusjärjestelmää tunteva voisi sanoa, että oli jo aikakin. Toinen ihmettelisi, että mitä tällä ratkaistaan, miksi juuri nyt ja millaisin perusteluin sosiaalista kuntoutusta määritellään.

Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportissa (2012) sosiaalisen kuntoutuksen tuomista sosiaalihuoltolakiin perustellaan järjestelmälähtöisesti. Siinä painotetaan kuntoutusjärjestelmän monitahoisuutta, ja sosiaalista kuntoutusta ehdotetaan lakiin sen aseman selkeyttämiseksi osana kuntoutuskokonaisuutta.

Lain 31 §:n mukaan sosiaalista kuntoutusta järjestettäisiin toimintakykyyn, syrjäytymisen torjumiseen, lähisuhde- ja perheväkivaltaan sekä äkillisiin kriisitilanteisiin liittyvissä tuen tarpeissa. Sen tavoitteeksi nähdään sosiaalisen toimintakyvyn, vuorovaikutuksen sekä yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistaminen. Henkilön toimintamahdollisuuksien edistämisen keinoina mainitaan sosiaalityö, monialainen asiantuntija-apu sekä muut sosiaalihuollon ohjaus-, neuvonta- ja tukitoimet. Lisäksi tuodaan esille yhteisössä toimimisen ja sosiaalisten vuorovaikutussuhteiden tukeminen päivä-, ryhmä-, tukihenkilö- tai tukiperhetoiminnan tai muun toiminnan avulla.

Sosiaalisen kuntoutuksen otaksutaan siten vastaavan monenlaisiin tilanteisiin, kriisiavusta pitkällisen tuen tarpeisiin. Sen tavoitteet voisivat laajuudessaan koskea muitakin sosiaalipalveluja. Teksti on laveaa tarvittavan asiantuntemuksen suhteen. Sosiaalisen kuntoutuksen ajatellaan kohdentuvan lähinnä työikäisille, mutta sen suhde työelämäosallisuutta tukeviin palveluihin (30 §) jää epäselväksi.

Lakiesityksen mukaan kunnan sosiaalihuollon tulee huolehtia siitä, että asianomaiselle annetaan tarvittaessa tietoa muista kuntoutumismahdollisuuksista ja hänet ohjataan muiden kuntoutusta järjestävien tahojen piiriin. Sosiaalihuollon tehtäväksi määritellään sosiaalisen kuntoutuksen suunnittelu, ja sitä toteuttaessaan sen on toimittava yhteistyössä terveydenhuollon, työ- ja elinkeinohallinnon, opetustoimen,

asuntoviranomaisten ja muiden tahojen kanssa. Pelisäännöt ovat tuttuja eivätkä ne tuo mitään ratkaisevan uutta kuntoutuksen yhteistyöhön.

Tässä teemanumerossa paneudutaan sosiaalisen kuntoutuksen käsitteeseen ja käytäntöihin. Artikkelit, puheenvuorot ja katsaukset kuvaavat sitä, millaisissa kansalaisten ja asiakkaiden elämäntilanteissa sosiaalisen kuntoutuksen tuki voi ajankohtaistua ja millä tavalla. Niiden mukaan sosiaalisen kuntoutuksen kohde on usein työikäinen aikuinen, jolla on toiminta- ja työkykyyn sekä vaikeaan työttömyyteen ja syrjäytymiseen liittyviä pulmia. Artikkeleissa ei käsitellä sosiaalista kuntoutusta lasten tai vanhusten elämäntilanteissa. Rajaus ei tarkoita näiden kohderyhmien pitämistä vähemmän merkittävänä sosiaalista kuntoutusta kehitettäessä. Painotukset vain suosivat tänä päivänä työikäisiä.

Sosiaalinen kuntoutus on ajankohtaista, sillä kansalaisten osallistumisen, selviytymisen sekä toiminta- ja työkyvyn kysymykset ovat entistä monisyisempiä. Yksilöllistyneessä, nopean muutoksen ja taloudellisen niukkuuden yhteiskunnassa ihmiset ovat alttiita koventuvan kilpailun tuomille pettymyksille ja vuorovaikutussuhteista putoamisille. Yhteiskunnan marginaaliin voi joutua niin lapsi, nuori kuin työikäinen ja ikääntynyt aikuinenkin. Lähiyhteisöjen murentuessa voi sosiaalisen kuntoutuksen tuki olla tarpeen.

Sosiaalinen kuntoutuminen avaa mahdollisuuksia henkilön heikentyneen toiminta- ja työkyvyn, katkenneiden vuorovaikutussuhteiden ja vaikeiden tilanteiden uudelleen rakentamiseen. Sosiaalisen kuntoutuksen asiantuntijat asettuvat asiakkaittensa kanssa verkostosuhteisiin ja monien toimijoiden leikkauspisteisiin. Sosiaalinen kuntoutus edellyttää dialogisuutta, yhteyksien rakentamista ja useiden näkökulmien tilannekohtaista yhteensovittamista.

Keskustelu sosiaalisesta kuntoutuksesta on ollut laimeaa sosiaalihuoltolain uudistamisprosessin aikana. Uudistus on jäänyt sekavana vellovan kuntauudistuksen sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisproblematiikan varjoon. Nähtäväksi jää, muuttaako sosiaalisen kuntoutuksen lakisääteistäminen toimintakäytäntöjä. Kuntarakenteen ja sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistusten edetessä avautuu sosiaalisen kuntoutuksen toimintamuotojen ja menetelmien kehittämiseksi konkretisoinnin ja innovoinnin paikkoja. Toivomme tämän teemanumeron innostavan ja vauhdittavan tätä työtä.

**VTT Marketta Rajavaara, professori, Helsingin yliopisto
johtava tutkija, Kelan tutkimusosasto**

**YTT, dosentti Vappu Karjalainen, erikoistutkija,
Terveiden ja hyvinvoinnin laitos**